

nem találtak. Ha őszkor eljöhetnék, talán magam is találnék. Végül a buzgó kertész még annak a reményének adott kifejezést, hogy a hernyó nemsokára teljesen ki lesz irtva. A lepkét, melyet neki hamarosan leírtam, soha sem látta vagy találta.

III.

A *Deilephila nerii* honosságáról.

Írta A. Aigner Lajos.

Ha a nép előtt valami új jelenség ötlük fel, a melyet egyáltalában felfogni nem képes: csodára, kísértetre fogja. A tudományban ily esetben új elméletet állítanak fel, és ahhoz ragaszkodnak, míg annak fonák volta kézzel foghatólag be nem bizonyul, addig pedig annak határát a szertelenségig kiterjesztik és magát a theoriát toldozzák-foltozzák. Így midőn Wallace az elméletben oly gyönyörű és valóban szellemdús mimikryvel lépett fel, követői mindent igyekeztek abba beleszorítani, és mikor merő ellentétekre bukkantak, nem kivételeket állapítottak meg, hanem előálltak új theoriával: a dacz-typussal.

Ugyanaz áll a hospes-theoriára nézve is. A zúgó pillék némely nagyobb fajáról megfigyelték, hogy gyors röpülő létükre messze elkalandoznak s olykor távoli északi vidékeken is fordulnak elő, ahol azután többnyire évekig nem mutatkoztak újra. Ebből azt következtették, hogy ezek az állatok (*Acherontia Atropos*, *Spinx convolvuli* és néhány *Deilephila*-faj) ama tájakon és Közép-Európában, kivált Németországon egyáltalában nem honosak, hanem csakis délről vendégekként oda ellátogató példányok útján léphetnének fel újra. Utóbb pedig találtak kitelelő bábokat és őszi lepkét is; de ez nem ingatta meg a theoriát: egyszerűen ráfogták, hogy a báb a tél hidegét ki nem bírja, az őszi lepke pedig meddő. Az sem ejtette gondolkodóba az erős hitűeket, hogy az úgynevezett vendégfajoknak Németországon hernyó-, sőt lepke-ivadékuk is van; pedig ha fontolóra vesszük azt a bámulatos körültekintést, melyet a lepkenőstény a pete lerakásánál s illetve az ivadék megélhetésének biztosítása tekintetében kitejt, alig tehetjük fel, hogy a nőstény oly vidéken petézik, a hol ivadéka előre láthatólag elfog pusztulni.

Ennélfogva a honosság megállapítására voltaképp elegendőnek tartom azt, ha a faj úgy lepke- mint hernyóalakban előfordul, mert a hová a hernyó megél, ott a báb sem megy tönkre.

Nem tagadható azonban, hogy némelyike ezen kóborfajoknak, nyáron felkeres oly országokat is, ahol csak vendégként lép fel és nem szaporít. Ilyen bizonyára a *Deilephila nerii* is, melyről itt szólni akarok. Kétségen kívül van neki is zónája, melyben csak vendég; ámde az a zóna, melyben honos, nézetem szerint sokkal tágabb, mint azt általában hiszik, és mindenesetre kiterjed Magyarországra is.

Ezt tagadja M o c s á r y S á n d o r barátom, kinek köszönettel tartozom a polemia indításáért, mely remélhetőleg a kérdés tisztázásához vezet.

Fent közölt cikkében ugyanazt a nézetet vallja, mely másfél-század óta a lepidopterológiában közkeletű és melynek még a jelenkor egyik legnevesebb szaktudósa, Dr. S t a n d f u s s is hódol.

Ámde mindez nem tartóztat abban, hogy a szóban levő fajt hazánkban honosnak ne tekintsem, és el nem tántorít attól, hogy továbbra is fenn ne tartsam ezt a nézetet, daczára annak, hogy támogatásul alig hozhatok fel pozitív adatot és csupán az analógiára és a következtetésre vagyok utalva.

A honosság megállapításánál kimutatandó az, hogy az állat bármi alakban kitelevén, bír-e tavaszi generációval. Erre nézve nem áll rendelkezésemre semminemű adat. Az irodalomban csak azt találjuk feljegyezve, hogy — mint azt M o c s á r y S á n d o r is mondja — állatunk hernyója július-augusztusban, pilléje pedig szeptemberben fordul elő. Hiányzik tehát a fajfentartó kitelevő tavaszi ivadék. De vajon tényleg hiányzik-e? Az *Atropos*-ról is azt állították még néhány éve, hogy őszi bábja a telet ki nem bírja, őszi lepkéje többnyire meddő és hogy nincsen tavaszi ivadéka. Ma ennek lételetét nem tagadja senki. Az igaz, sokkal kevesebb a lepke is, a hernyó is, mint nyáron s illetve őszkor, úgy hogy akkor a legtöbb gyűjtőnek kikerüli a figyelmét. A mi pedig az őszi pille meddőségét illeti, az nem általános, úgy hogy épen nem lehetetlen, hogy kivált hosszú szép őszi időben a szaporítóképes pillék petéznek s a pete is kitelev. Szintúgy lehetséges, hogy a *nerii* bizonyára ritka tavaszi ivadéka színénél fogva kikerülte eddigelé a gyűjtők figyelmét, és ha júniusban találták is lepkéjét, ráfogták, hogy: vendég.

Az a körülmény, hogy az állatot hazánkban tudtommal 25 helyen figyelték meg, hogy hernyója 1885-ben M.-Szigeten a lean-

derben több helyütt érzékeny kárt tett és csupán egy udvarban 50-nél több hernyót találtak. (R. L. III. 224.), Eperjesen pedig egy évben 80 hernyót szedtek össze, tanuskodik a mellett, hõgy a faj nálunk egyáltalában nem ritka.

A hosszág másik kriteriuma az: képes-e az állat a meghonosított *Nerium oleander* hián honi növényen is megélni? Erre nézve igennel felelhetek. Boroszló, Bréma és Danzig környékén, valamint Transkaukaszban a leanderrel rokon *Vinca major* és *V. minoron* (télizöld) találtak s ennél fogva bizonyára azon él Magyarországon is, a hol különben somon találták egy ízben.

Nem kutatnám, nem keresném nálunk a *nerii* kitelelõ voltát, ha azt nem tudnám, hogy sokkal északibb tájakon s így kétségkívül hazánkban is, leander nélkül is megél. De mióta ez tudva van, mióta elõttem evidens, hogy az *Atropos* számos más növényen megélt, mielőtt a meghonosított *Lyciumra* és kivált a burgonyára, melynek õsi hazájában a lepke elõ sem fordul, annyira rászokott, hogy azok nálunk fõtáplálékát képezik: azóta valószínûnek, sõt bizonyosnak tartom, hogy a *nerii* is oly tájakon, a hol kevés az oleander, fentartja magát más növényeken is, és báb-, sõt talán pete alakjában is kitelel.

Ez utóbbi nem is igen valószínűtlen, hogyha csupán az oleanderen való elõfordulását tekintjük is. Eperjesen megfigyelték, hogy különösen akkor sok a hernyó, ha az elõzõ évben hosszú, szép õsz volt. Ebbõl az következethetõ, hogy ilyenkor a lepke még õszkor párosodik és petéit is lerakja az oleanderre, melylyel a pete is télire üvegházba vagy pinczébe kerülvén kitelel és csak május-juniusban kel ki belõle a hernyó, valószínűbb azonban, hogy pl. a Boroszlónál szeptemberben talált hernyók októberig kifejlõdven elbáboztak, a báb kitelelt és tavaszra megadta a lepkét. Hiszen bájja — Mocsáry szerint — „legkevésbbé sem kényes.“

De nézzük immár az analógiát. Ezt nyújtják a *Spinix convolvuli*, *Acherontia Atropos*, *Deilephila livoruca* s a többi, nálunk honos *Deilephila*-fajok. Az elsõ és harmadik helyen említett fajokat, még nincsen 30 éve, egyik hírneves francia lepkész vándorfajoknak jelentette ki, a melyek évrõl-évre elszállingóznak Közép-Európába, sõt még északibb fekvésû országokba is, de ott nem szaporítanak, illetve ki nem telelnek s ennél fogva nem honosak. Ma már el van ismerve, hogy ezek az állatok hazánkban két ivadékban is élnek és kitelelnek, épen úgy mint a *D. galii*, *euphorbiae*, *Elpenor* és *Porcellus*, holott ezeket Németországban csak egy ivadékúaknak mondják. Az *Acherontia Atropos* illetõleg pedig még a 90-es

években egész sora a közleményeknek jelent meg, melyek mind azt vitatták, hogy ez az állat is vándorfaj, mely ki nem tevel, és melynek tavaszkor soha sem találták lepkéjét; utóbb azonban mégis csak kiderült, hogy legalább Közép-Németországban bábja kitevel és tavaszkor megjelenik pilléje. Hogy Magyarországon két ivadékú, hogy nálunk kitevel s ennél fogva honos, azt monographiámban (R. L. VII. köt.) talán sikerült kimutatnom.

Analogiát látok az *Atropos* megjelenésében is. A májusban kikelő lepke után junius-juliusban fellép a hernyó, melynek pilléje után a szeptember-októberben élő hernyó bábja részben még október-novemberben adja a pillét, részben kitevelvén, a fajt fentartja. Hasonlóan áll ez a fentemlített többi fajra nézve is.

Mindezek után nemcsak hiszem, de megvagyok győződve arról, hogy Magyarországon a *nerii* évenként két ízben lép fel mint lepke, azaz: tavaszkor (kitevelt bábokból) és ősz elején; hernyója pedig szintén kétszer, t. i. nyáron és őszkor, az utóbbi talán csak Vincán fordul elő. Erősen hiszem, hogy a jövő igazat fog nekem adni.

Egyáltalában nincsen indokolva, hogy mindenben vakon kövessük a németek nézetét: náluk egészen mások a klimatikus viszonyok, mint minálunk. Ne felejtjük, hogy Németországnak legdélibb része alig éri el Budapestnek szélességi fokát, és hogy Közép- és Dél-Magyarország faunája már déleurópai jellemű.

De tovább megyek s azt állítom, hogy a *nerii* Magyarországnál sokkal északibb tájakon is honos. Ezt abból következtetem, hogy Boroszló környékén az 1893. év szeptember havában 94 darab, mindenféle nagyságú, teljesen kifejlődött és még alig egy centimetrynyi hernyót talált S t a n d f u s s, ki a hernyók különböző életkora után ítélve, több nőstény jelenlétére következtetett; hogy továbbá Weismantel V i l m o s fentebbi czikke szerint Olsnitzen százával találták a hernyót; újabban pedig közhírré ment, hogy északkeleti Németország egyik városában 200. Beeskow környékén, Brandenburgban, pedig 600 hernyót találtak egy évben, a mi mindenestre 2—6, sőt több párnak jelenlétét tette szükségessé. Már pedig ha még úgy hinnék is a hospés-theóriában, azt el nem hiteti velem senki, hogy a nevezett városokban a vándorló *nerii*-pillék formális összejöveteleket, „találkát“ rendeztek volna. A meddig 1—2 példány oda téved, hagyján: legyen vendég; de mihelyt 4—8—12 egyének fellépése megállapítható, halomra dől az egész okoskodás.

A mi M o c s á r y S á n d o r n a k azt az állítását illeti, hogy a *D. nerii* ivadékai ép úgy mint a *D. celerio*-éi őszkor az őshazába visszatérnek, az nagyon rászorul a bizonyításra. Tisztelt

barátom itt nyilván a vonuló madarak példájára gondolt, s az — elismerem — elég csábító, de ki nem állja a kritikát. Soha sem hallottam, hogy ama madarak az évnek oly szakában költöttek, hogy fiókáikat fel nem nevelhették és magukkal nem vihették volna a hosszú vándorútra. És a fenti boroszlói példa szerint, a leander-pille tenné ezt? Alig hihető. Egyébiránt Németországban ismételtlen találtak október végén friss *uerii*-lepkét, a mi a „hazajárás“ ellen bizonyít.

Különben az iránt is vannak némi kételyeim, vajon a *D. celerio* csakugyan kizárólagosan vendég nálunk és Németországon, a hol hernyóját is sok helyütt megfigyelték, a merre a szőlő terem, lepkéjét pedig még november végén is; holott a szintén szőlőn élő, nem lomhább röpködésű igen rokon *D. Alecto* Konstantinápolyon túl észak felé egyáltalában nem fordul elő. Nem lehetetlen, hogy valamikor hebizonyul a *celerio*-ról is, hogy legalább Dél-Magyarországnak állandó lakosa.

Végül felemlítem még azt a legújabb megfigyelést, hogy a frissen kelt leander-pille a halálfejű pilléhez hasonló hangot ad, és hogy Berlinben két példányát nevelték, melynek felső szárnya irhás sárga (Berl. Ent. Zeitsch. 1896. 19. 25.). Az utóbbihoz hasonló, de egész fakó-barna színű példányt magam is bírok Oraviczáról.¹⁾

Eperjes környékének araszló pilléi.

Irta Dahlström Gyula.

I.

Pseudoterpna pruinata Hufn. gy. VI. 26—VIII. 8.

Geometra papilionaria L. gy. VI. 28—VIII. 10, *vernaria* Hb. r. VI. 20—VII. 30.

Phorodesma pustulata Hufn. r. VI. 15—VII. 20, *smaragdaria* F. r. I. iv. VI. 2—VI. 30, var. *prasinaria* Ev. i. r. II. iv. VIII. 4—IX. 10.

Nemoria viridata L. gy. V. 15—VI. 20, *porrinata* Z. gy. V. 26—VI. 20 és VIII. 15—IX. 10, *strigata* Muell. k. VII. 2—VIII. 10.

Thalera fimbrialis Sc. gy. VII. 10—VIII. 25.

Jodis putata L. gy. V. 10—VI. 20, *lactearia* L. k. V. 10—VI. 30 és VIII. 4—IX. 10.

Acidalia trilineata Sc. gy. VII. 20—VIII. 18, *flaveolaria* Hb. r. (Husz.), *perochraria* F. R. VII. 15—VIII. 20, *ochrata* Sc. gy. VII. 10—VIII. 18, *rufaria* Hb. r. VII. 12—VIII. 10, *sericeata*

¹⁾ Felkérjék t. olvasóinkat, hogy a *uerii*-re vonatkozó észleleteiket szíveskedjenek velünk közölni.